

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
ARAŞTIRMA MERKEZİ

Kasım 2011

**Avrupa Ülkeleri Anayasalarında
Toplumsal Cinsiyet ve Kadın-Erkek
Eşitliği ile İlgili Düzenlemeler**

Bu çalışmada, Avrupa ülkeleri anayasalarında kadınlarla ilgili düzenlemeler derlenmiştir.

Feride EROĞLU

Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Bölümü

feroglu@tbmm.gov.tr

Tel: 420 68 53

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

**Araştırma Hizmetleri Başkanlığı ürünlerinde yer alan bilgiler kaynak gösterilerek kullanılabilir.
Araştırma Hizmetleri Başkanlığı ürünleri kurum görüşünü yansıtmaz.**

Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Merkezi Yönetmelięi, Madde 8/5
Başkanlık Divanı Karar Tarihi: 02/03/2006
Karar No: 107
Yayımlandığı R. Gazete Tarihi: 08/04/2006
Sayı: 26133

ÖZET

- Bir devletin yönetim biçimini, temel organlarını ve bu organlar arasındaki ilişkiler ile kişi hak ve özgürlüklerini düzenleyen yasalar bütünü olan anayasalar her ülkenin geleneklerine, tarihsel, kültürel ve siyasal geçmişi ile demokratik ideallerine göre şekillenmektedir.
- Yakın dönem anayasaları insan haklarına saygıya, kadın-erkek eşitliğine yaptıkları vurgularla önemli örnekler oluşturmaktadır.
- ‘Toplumsal cinsiyete duyarlı bir anayasa’, hukuk devleti, toplumsal cinsiyet eşitliği ve erkekler ve kadınlara aynı şekilde olmak üzere bütün vatandaşların onuruna saygının tesisini bir araya getiren demokratik ilkelerin benimsenmesini gerektirir. Böyle bir anayasa, sadece özel olarak toplumsal cinsiyet eşitliği hükümleri içermekle kalmayıp belgenin tamamının çerçevesini insan hakları diliyle çizer.
- Bu çalışmada Avrupa ülkeleri anayasalarında kadınlarla ilgili düzenlemeler derlenmiştir. Bu derleme anayasalarda kadın (women, woman, female), cinsiyet (sex), toplumsal cinsiyet (gender), evlilik (marriage), aile (family), anne/analık (mother, motherhood), sexual (cinsel) sözcüklerinin taranması suretiyle gerçekleştirilmiştir.
- Çalışmada ele alınan ülkelerin anayasaları farklı tarihsel, siyasal, sosyal ve kültürel koşullarda şekillenmekle birlikte hepsinin ‘eşitlik’le ilgili maddesinde, cinsiyet eşitliğine, kadın-erkek eşitliğine ya da cinsiyet ayrımcılığı yasağına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Bazı ülke anayasaları eşitlik maddesi dışında toplumsal hayatın farklı alanlarında kadın-erkek eşitliğini vurgulamaları ile dikkat çekmektedir.
- Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınlarla ilgili konuların mevzuatta ve uygulamadaki durumunu belirleyebilmek için anayasaların yanı sıra eşitlik ve toplumsal cinsiyet temelinde ayrımcılık ile şiddetin önlenmesi mevzuatları ile ulusal eşitlik mekanizmalarını da dikkate almak gerekmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
1. GİRİŞ.....	1
2. ÜLKE İNCELEMELERİ.....	3
2.1. ALMANYA.....	3
2.2. AVUSTURYA.....	5
2.3. BELÇİKA.....	9
2.4. BULGARİSTAN.....	10
2.5. FİNLANDİYA.....	11
2.6. FRANSA.....	12
2.7. İRLANDA.....	13
2.8. İSPANYA.....	18
2.9. İSVEÇ.....	19
2.10. İSVİÇRE.....	23
2.11. İTALYA.....	24
2.12. POLONYA.....	28
2.13. PORTEKİZ.....	29
2.14. ROMANYA.....	32
2.15. TÜRKİYE.....	34
2.16. YUNANİSTAN.....	37
3. SONUÇ.....	40
4. KAYNAKÇA.....	42

1. GİRİŞ

Bir devletin yönetim biçimini, temel organlarını ve bu organlar arasındaki ilişkiler ile kişi hak ve özgürlüklerini düzenleyen yasalar bütünü olan anayasalar her ülkenin geleneklerine, tarihsel, kültürel ve siyasal geçmişi ile demokratik ideallerine göre şekillenmektedir. Bugün mevcut 200 ulusal anayasanın yarıdan fazlası 1974 yılı sonrasında, genellikle başlangıçta bir çatışmayı sona erdirmek için barış anlaşmaları şeklinde hazırlanmış ya da yeniden kaleme alınmıştır. Bir çatışma ya da otoriter rejimden çıkan ve demokratik güvenilirlik yanı sıra uluslararası kabul ve destek arayışında olan devletler, insan haklarına saygı, hukukun üstünlüğü ve eşitliği somutlaştıran demokratik anayasalar yapmaya önem vermişlerdir. Yakın dönem anayasaları insan haklarına saygıya, kadın-erkek eşitliğine yaptıkları vurgularla önemli örnekler oluşturmaktadır. Örneğin, dünya parlamentoları arasında kadın milletvekili oranı ile ilk sırada¹ yer alan *Ruanda Anayasasının* Önsöz'ünde Ruanda'nın;

(6) Temel insan haklarına saygıya, çoğulcu demokrasi, adil güç paylaşımı, hoşgörü ve meselelerin diyalog yoluyla çözümüne dayalı bir hukuk devleti inşa etmeye kararlı,

(10) Ulusal kalkınmada **toplumsal cinsiyet eşitliği** ve **cinsiyetlerin** birbirini tamamlayıcılığı ilkelerine hanel getirmeksizin, Ruandalılar arasında ve **kadınlar** ile erkekler arasında eşit haklar sağlamaya adanmış,

olduğu belirtilmektedir.²

'Toplumsal cinsiyete duyarlı bir anayasa', hukuk devleti, toplumsal cinsiyet eşitliği ve erkekler ve kadınlara aynı şekilde olmak üzere bütün vatandaşların onuruna saygının tesisini bir araya getiren demokratik ilkelerin benimsenmesini gerektirir. Böyle bir anayasa, sadece özel olarak toplumsal cinsiyet eşitliği hükümleri içermekle kalmayıp belgenin tamamının çerçevesini insan hakları diliyle çizer.³

¹ Parlamentolararası Birlik , "Women in National Parliaments, Situation as of 31 August 2011", Erişim: 28.10.2011, <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>

² Kristin van der Leest, "Engendering Constitutions: Gender Equality Provisions in Selected Constitutions" **Engendering Constitutions: Gender Equality Provisions in Selected Constitutions A Comparative Study accompanied with Case Studies in: Bosnia and Herzegovina, Kosovo, Montenegro, Serbia, Birleşmiş Milletler Kadınlar İçin Kalkınma Fonu,** Erişim: 31.10.2011, <http://www.unifem.sk/uploads/doc/Constitutional%20publication%20Nov%2020071.pdf>.

³ A.k.

Güney Afrika Anayasası toplumsal cinsiyet düzenlemesi konusunda en iyi uygulama modelini oluşturmaktadır.⁴ Anayasanın ‘Eşitlik’ üzerine 9.bölümü hem eşitliğe hem de haksız ayrımcılığa dair düzenlemeler içermektedir.⁵

- (1) Herkes yasa önünde eşittir ve eşit koruma ve kanundan yararlanma hakkına sahiptir.
- (2) [...]
- (3) devlet hiçbir kişiye karşı ırk, **toplumsal cinsiyet, cinsiyet**, hamilelik, medeni durum, etnik veya sosyal köken, renk, **cinsel yönelim**, yaş, engellilik, din, vicdan, inanç, kültür, dil ve doğum dahil olmak üzere bir veya daha fazla temellere dayalı olarak doğrudan veya dolaylı ayrımcılık yapamaz.
- (4) Hiç kimseye karşı, 3.bentteki kavramlardan biri veya daha fazlası temelinde, haksız yere doğrudan veya dolaylı ayrımcılık yapılamaz. Haksız ayrımcılığı önlemek veya yasaklamak için ulusal yasa çıkarılmalıdır.
- (5) Ayrımcılığın adil olduğu kabul edilmediği/ispatlanmadığı sürece 3.bentte sıralanan gerekçelerin bir veya daha fazlası temelinde ayrımcılık haksızdır / adil değildir.

Uganda Anayasası, genel hükümlerinde toplumsal cinsiyete ve özel hükümlerinde kadın haklarına yer vermesinin yanı sıra 32.maddesinde Parlamentoda bir fırsat eşitliği komisyonu kurulmasını şart koşmaktadır.⁶

- (1) Bu Anayasadaki herhangi bir hükme bakılmaksızın, Devlet, **toplumsal cinsiyet**, yaş, engellilik ya da tarih, gelenek veya adetle yaratılmış başka herhangi bir nedenle marjinalize edilmiş grupların lehine, bunlara karşı mevcut dengesizliklerin giderilmesi amacıyla, pozitif ayrımcılık uygulayacaktır.
- (2) Parlamento, bu maddenin 1.bendine tam etkiyi vermek amacıyla, bir fırsat eşitliği komisyonu kurulması yasası da dahil olmak üzere, ilgili kanunları yapar.

Bu çalışmada Avrupa ülkeleri anayasalarında kadınlarla ilgili düzenlemeler derlenmiştir. Bu derleme anayasalarda kadın (women, woman, female), cinsiyet (sex), toplumsal cinsiyet (gender), evlilik (marriage), aile (family), anne/analık (mother, motherhood), sexual (cinsel) sözcüklerinin taranması suretiyle gerçekleştirilmiştir.

Söz konusu ülkelerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin mevzuatta ve uygulamadaki durumunu belirleyebilmek için anayasaların yanı sıra eşitlik ve toplumsal cinsiyet temelinde

⁴ A.k.

⁵ Güney Afrika Hükümeti, “Constitution of the Republic of South Africa, 1996” Erişim: 28.10.2011 <http://www.info.gov.za/documents/constitution/1996/96cons2.htm#8>.

⁶ Uganda Cumhuriyeti Washington Büyükelçiliği “Constitution of the Republic of Uganda, 1995”, Erişim:28.10.2011, http://www.ugandaembassy.com/Constitution_of_Uganda.pdf

ayrımcılık ile şiddetin önlenmesi mevzuatları ile ulusal eşitlik mekanizmalarını da dikkate almak gerekmektedir.

2. ÜLKE İNCELEMELERİ

2.1. ALMANYA

(Toplam 141 maddeden oluşan Anayasa 23 Mayıs 1949 tarihli olup 2009 yılına kadar çeşitli değişiklikler geçirmiştir.)⁷

Madde 3. Yasa önünde eşitlik; ayırım yasağı

(1) Bütün insanlar yasa önünde eşittirler.

(2) Erkek ve kadınlar eşit haklara sahiptirler. Devlet, kadın ve erkeklerin eşitliğinin gerçekten sağlanmasını özendirir ve varılan dezavantajların giderilmesi için çaba gösterir.

(3) Cinsiyeti, soyu, ırkı, dili, yurdu ve kökeni, inancı, dini veya siyasi görüşleri dolayısıyla hiç kimse mağdur edilemez ve hiç kimseye imtiyaz tanınmaz. Hiç kimse özür ve sakatlığından dolayı mağdur edilemez.

Madde 6. Evlilik, aile ve evlilik dışı çocuklar

(1) Evlilik ve aile, devlet düzeninin özel koruması altındadır.

(2) Çocukların bakım ve eğitimi, ana ve babanın doğal hakkı ve en önde gelen yükümlülüğüdür. Devlet toplumu, onların bu görevi yerine getirmelerini gözetir.

(3) Velilerin iradesine aykırı olarak çocukları ailelerinden ayırmak, ancak bir yasaya dayanarak ve velilerin yükümlülüklerini yerine getirmemeleri veya başka nedenlerle çocukların bakımsız kalmaları durumunda olanaklıdır.

(4) Her anne, toplumun koruma ve himayesini isteme hakkına sahiptir.

(5) Evlilik dışı çocuklara, yasa yoluyla bedeni ve manevi gelişmeleri ve toplum içindeki konumları bakımından, evlilik içi çocuklarla eşit koşullar sağlanır.

⁷ Adalet Bakanlığı, "Almanya", Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları , Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara: Mayıs 2011, ss. 209-276

Madde 12a. Askerlik ve diğer hizmet yükümlülükleri

(1) 18 yaşlarını bitirmiş olan erkekler silahlı kuvvetlerde, federal sınır muhafızlığında veya sivil savunma birliklerinde hizmet altına alınabilirler.

(2) Vicdani nedenlerle silahlı savaş hizmeti yapmak istemeyen kimse, onun yerine bir yedek hizmet altına alınabilir. Yedek hizmet süresi, askerlik hizmetinin süresini geçemez. Bunun ayrıntıları, vicdan özgürlüğünü ihlal etmeksizin, silahlı kuvvetler ve federal sınır muhafızlığı birlikleri ile ilgili olmayan bir yedek hizmet olanağını öngören bir yasa ile düzenlenir.

(3) Bir ve ikinci fıkralara göre hizmeti çağrılmayan yükümlüler, savaş halinde, bir yasayla veya bir yasaya dayanarak, sivil halkın korunması dâhil olmak üzere, savunma amacıyla sivil hizmetlerde çalıştırılabilirler. Kamu hizmetleri çerçevesinde, ancak emniyet görevlerinin veya yalnızca kamu görevlileriyle ifa olunabilecek olan kamu görevleri dolayısıyla yükümlü tutulabilir. Birinci cümleye göre iş ilişkileri, silahlı kuvvetlerin iaşesi alanında veya kamu yönetimi çerçevesinde kurulabilir. Yükümlülerin sivil halkın iaşesi alanında çalıştırılması, ancak sivil halkın yaşamsal gereksinmelerini karşılamak veya korunmasını sağlamak amacıyla mümkündür.

(4) Savaş halinde, sivil sağlık ve şifa düzeninde veya yerleşik askeri hastane örgütünde sivil hizmetlerinin gönüllülerce sağlanamaması durumunda, on sekizinci yaşlarını bitirip elli beşinci yaşlarını henüz bitirmemiş olan **kadınlar** yasayla veya bir yasaya dayanarak bu çeşit hizmetlere çağrılabilirler. Ancak, hiçbir şekilde silah altında hizmetle yükümlü tutulmazlar.

2.2. AVUSTURYA

(Toplam 152 maddeden oluşan Anayasanın yapımı 1920 yılına uzanmakta olup 2008 yılına dek 96 kez değişiklik yapılmıştır.⁸⁾⁹

Madde 7.

(1) Tüm yurttaşlar kanun önünde eşittir. Hiç kimse doğum, **cinsiyet**, varlık, sınıf veya din sebebiyle ayrıcalıklı muamele görmez. Engeli sebebiyle hiç kimseye ayrımcılık yapılmaz. (federasyon, eyaletler ve belediyeler olarak) Cumhuriyet kendisini engelliler ve engelli olmayanların gündelik hayatın her alanında eşit muameleye tabi tutulmalarını sağlamaya adanmıştır.

(2) Federasyon, eyaletler ve belediyeler erkek ve kadınların fiili eşitliğini onaylarlar. Mevcut eşitsizliklerin giderilmesi başta olmak üzere, kadınlar ve erkekler arasındaki eşitliğin fiilen sağlanmasına dönük önlemler uygundur.

(3) Resmi atamalar makam sahibinin **cinsiyeti** belirtilerek yapılabilir. Unvanlar, akademik dereceler ve meslek tarifleri için de aynısı geçerlidir.

(4) Federal ordu mensupları dâhil, kamu çalışanlarının siyasi haklarını herhangi bir kısıtlama olmaksızın kullanabilmeleri teminat altındadır.

Madde 9a.

(3) Her erkek Avusturya vatandaşı askerlik hizmeti yapmakla yükümlüdür. Zorunlu askerlik hizmetini yerine getirmeyi reddeden vicdani retçiler ve bu görevden ibra edilenler alternatif bir görevi yerine getirmek zorundadırlar. Bununla ilgili ayrıntılar kanunla belirlenir.

(4) **Kadın** Avusturya vatandaşları federal orduda asker olarak gönüllü hizmet görebilirler ve bu hizmeti sonlandırma hakkına sahiptirler.

⁸ Almanca Dünya Anayasaları, “Änderungen des Bundes-Verfassungsgesetzes der Republik Österreich”, Erişim: 25.10.2011, <http://www.verfassungen.de/at/verfassung29-aeindex.htm>.

⁹ Adalet Bakanlığı, “Avusturya”, **Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları**, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara: Mayıs 2011, ss.6-65 ve Federal Avusturya Başbakanlık, “Federal Constitutional Law”, Erişim: 21.10.2011, http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/ErV/ERV_1930_1/ERV_1930_1.pdf.

Madde 10.

(1) Federasyon aşağıda belirtilen alanlarda yasama ve icra yetkilerine sahiptir;

[...]

7. Mahalli kamu güvenliğini ilgilendiren meseleler hariç, genel konularda asli yardımlaşma dâhil kamusal huzurun, düzenin ve güvenliğin muhafazası; dernek ve birlik kurma hakkı; doğum, **evlilik** ve ölümlerin ve isim değişikliklerinin kayda geçirilmesi dâhil medeni hallerle ilgili konular; yabancılar polisi ve ikametgâh kaydı; silahlar, mühimmat ve patlayıcılarla ilgili konular ve ateşli silahların kullanımı;

17. Nafakanın tayini ve **aileler** adına refah dengeleme fonunun oluşturulmasıyla ilgili konularla sınırlı nüfus politikaları;

[...]

Madde 13.¹⁰

(1) Federasyon ve eyaletlerin vergilendirme alanındaki yetkileri özel bir federal anayasa (“Anayasal Finans Kanunu”) hukuku ile düzenlenir.

(2) Federasyon, eyaletler ve belediyeler ekonomik ilişkilerinin yönetiminde genel anlamda dengenin ve sürdürülebilir denk bütçelerin sağlanmasını hedeflemek zorundadırlar. Bütçelemelerini bu hedeflere göre koordine etmelidirler.

(3) Federasyon, eyaletler ve belediyeler bütçelemede **kadınlar** ve erkeklerin eşit statülerini hedeflemek zorundadırlar.

Madde 14.

(6) Devlet okulları kanun gereği ilgili merciler tarafından kurulan ve muhafaza edilen okullardır. Devlet okullarının kurulması, bakımı ve kapatılmasına ilişkin konularda yasama ve yürütme yetkisinin federasyona ait olması kaydıyla, kanunun gerektirdiği yetki, federasyona aittir. Devlet okullarının kurulması, bakımı ve kapatılmasına ilişkin konularda mevzuat ya da uygulama yönetmeliklerini çıkarma ve yürütme yetkisinin eyaletlere ait olması kaydıyla,

¹⁰ Federal Avusturya Başbakanlık, “Federal Constitutional Law”, Erişim: 21.10.2011, http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/ErV/ERV_1930_1/ERV_1930_1.pdf.

kanunun gerektirdiği yetki, eyaletlere veya yasal hükümlere göre belediyelere ya da belediyeler birliğine aittir. Okullar doğum, **cinsiyet**, ırk, statü, sınıf, dil ve din ve yasal gereklilikler sınırları dâhilinde başka her hangi bir ayırım olmaksızın herkese açıktır. Ana okullar, merkezler ve öğrenci yurtları için de aynı hüküm geçerlidir.

Madde 23a.

(1) Avusturya Cumhuriyeti tarafından Avrupa Parlamentosu'na atanacak üyeler, nispi temsil esaslarına göre, en geç seçim tarihinin hitamında onaltı yaşını tamamlamış ve seçim tarihinde Avusturya vatandaşı ve Avrupa Birliği hukukuna göre oy kullanmaktan men edilmemiş olan, ya da Avrupa Birliğine üye ülkelerin vatandaşı olan ve Avrupa Birliği hukukuna göre oy kullanma hakkına sahip **kadınlar** ve erkekler tarafından, eşit, doğrudan, gizli ve şahsi oy esaslarıyla seçilirler. Seçim usulüne ilişkin ayrıntılı hükümler Federal Kanunla düzenlenecektir.

Madde 26.

(1) Milli Konsey, nispi temsil esaslarına göre, en geç seçim tarihinin hitamında onaltı yaşını tamamlamış **kadın** ve erkekler tarafından, eşit, doğrudan, şahsi, serbest ve gizli oy esaslarıyla seçilir. Seçim usullerine dair detaylı hükümler Federal Kanunla düzenlenecektir.

(4) Milli Konsey için oy kullanma hakkına sahip olanlardan seçim tarihi olarak ilan edilen tarihte Avusturya vatandaşı olan ve en geç seçim tarihinin hitamında on sekiz yaşını doldurmuş her **kadın** ve erkek seçilmek için uygundur.

Madde 60.

Federal Cumhurbaşkanı, eşit, doğrudan, şahsi, serbest ve gizli oy esasına dayalı olarak Milli Konsey için oy kullanma hakkına sahip **kadınlar** ve erkekler tarafından seçilir. Sadece bir aday mevcutsa seçim, referandum yoluyla gerçekleştirilir.

Madde 95.

(1) Eyaletlerde yasama yetkisi Eyalet Meclisleri tarafından icra edilir. Eyalet Meclisinin üyeleri, eşit, doğrudan, şahsi, serbest ve gizli oy esasına göre seçilir ve Eyalet Meclisi seçimlerine seçmen olarak katılmak için aranan şartları haiz her erkek ve **kadın** eyalet vatandaşı seçimlerde oy kullanabilir. Seçim usulleri hakkında ve gerekirse zorunlu oy

kullanımı hakkındaki hükümler Eyalet Kanunuyla düzenlenir. Bu Eyalet Kanununda özellikle, oy kullanımının zorunlu olmasına rağmen, oylamaya katılmaktan men edilme sebepleri açıkça belirtilir.

Madde 102.

(2) Aşağıda belirtilen görevler anayasayla belirlenmiş yetki alanı çerçevesinde federal merciler tarafından yürütülebilirler; [...]

nüfus politikası kapsamında, çocuk nafakası ve aileler adına yürütülen yükümlülükleri dengeleme çalışmalarının organizasyonu kapsamındaki görevler;

[...]

Madde 117.

(2) Belediye meclis üyeleri, asli ikametgâhı belediye sınırları içerisinde bulunan tüm kadın ve erkek federal yurttaşlar tarafından nispi temsil esaslarına göre, eşit, doğrudan, şahsi ve gizli oyla seçilirler. Ancak, eyalet kanunlarında, asli ikametgâhı olmamakla birlikte ikametgâhı belediye sınırları içerisinde bulunan yurttaşların da seçmen olabilmelerini öngörebilir. Seçim usullerine göre, seçme ve seçilme şartları eyalet meclisi seçimlerine ait seçme ve seçilme şartlarından daha ağır olamaz. Ancak, belediye sınırları içerisinde bir yıldan az ikamet etmekte olanların oy kullanamayacakları, ya da belediye sınırları içerisinde geçici süreyle ikamet ettikleri aşikâr olan kişilerin belediye meclisine seçilemeyecekleri hususları kanunla düzenlenebilir. Avrupa Birliği'ne üye devletlerin vatandaşlarının da seçme ve seçilme hakkının olabileceği hususu eyaletlerin düzenleyebileceği bir diğer şarttır. Eyalet Meclisi seçimlerine ilişkin zorunlu oylamaları düzenleyen hükümler (95/1'inci maddenin son cümlesi) belediye meclisi seçimlerine de gerekli değişiklikler uygulanır. Seçmenlerin müstakil seçim çevrelerinde oy kullanabilmelerine ilişkin esaslar seçim usulleriyle düzenlenebilir. [...]

2.3. BELÇİKA

(Toplam 198 madde ile geçici hükümlerden oluşan Anayasa Şubat 1994 tarihli olup 2007 yılına kadar çeşitli değişiklikler geçirmiştir.)¹¹

Madde 10.

Devlette sınıf farkı bulunmamaktadır.

Belçikalılar kanun önünde eşittir. Kanunun özel durumlar için öngördüğü istisnalar hariç, tek başlarına medeni ve askerlik hizmetini ifa için elverişlidirler.

Kadın erkek eşitliği teminat altına alınmıştır.

Madde 11.

Belçikalılara tanınmış hak ve özgürlüklerin kullanımı ayırım gözetilmeksizin sağlanmalıdır. Bu amaçla, kanunlar ve federal kanunlarda¹², diğer hususların yanı sıra, ideolojik ve felsefi azınlıkların hakları ve özgürlükleri teminat altına alınmıştır.

Madde 11 mükerrer.

Madde 134'de atıf yapılan kanunlarda, federal kanunlarda ya da tüzükler (kurallar) **kadın** ve erkeklerin haklarını ve özgürlüklerini eşit şekilde kullanmalarını teminat altına almakta ve özellikle seçimle getirilen görevler ve kamu görevlerine eşit şekilde erişebilmelerini desteklemektedir.

Bakanlar Kurulu ve Topluluk ve Bölge Hükümetlerinde hem **kadınlar** hem de erkekler görev alır.

Madde 134'de atıf yapılan kanunlarda, federal kanunlarda ya da tüzüklerde, **kadınların** ve erkeklerin vilayet meclislerinde, ilçe meclisi ve ihtiyar heyetlerinde, sosyal refah merkez meclis ve kalıcı komitelerinde kalıcı süreyle vekil olarak atanabilecekleri ve

¹¹ Adalet Bakanlığı, "Belçika", **Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları**, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara: Mayıs 2011, ss. 99-147

¹² Anayasa metninin tamamında geçen "kanun" kelimesi federal yasama meclisleri (Temsilciler Meclisi ve Senato) tarafından kabul edilen yasaları ve "federal kanun" kelimesi ise Bölge ve Topluluk yasama meclisleri (Flaman Parlamentosu, Fransız Topluluğu Parlamentosu, Almanca Konuşan Topluluk Parlamentosu ve Valon Bölgesi Parlamentosu) tarafından kabul edilen yasaları ifade eder

diğer vilayetler, belediyeler arası ya da belediyelere bağlı organların idari birimlerinde görev alabilecekleri hükme bağlanmıştır.

Madde 134'de atıf yapılan kanunlarda, federal kanunlarda ya da tüzüklerde, vilayet meclisi, ihtiyar heyeti, sosyal refah merkezi meclis ve kalıcı komiteleri ile diğer vilayetler, belediyeler arası ya da belediyelere bağlı organların idari birimlerine üyeliğin doğrudan seçim yoluyla kazanılmasını düzenleyen hükümler bulunuyorsa, bir önceki fıkra hükmü uygulanmaz.

Madde 21.

Devletin hangi din olursa olsun, hiçbir dinin din görevlilerinin atanmasına veya göreve getirilmesine müdahale etme, ya da bu din görevlilerinin üstleriyle haberleşmelerini ya da üstlerinin kararlarını yayınlamalarını yasaklama hakkı bulunmamaktadır. Ancak, sayılan son hallerde, basın ve yayıma ilişkin mutlak sorumluluklar geçerlidir.

Gerektiğinde kanunla düzenlenecek istisnalar hariç olmak üzere, medeni nikâh her daim dini **evlilik** töreninden önceliklidir.

Madde 22.

Kanunda belirtilen haller ve şartlar hariç, herkes özel ve **aile** hayatına saygı gösterilmesini talep etme hakkına sahiptir.

Bu hak, madde 134'de atıf yapılan kanun, federal kanun veya tüzüklerle teminat altına alınmıştır.

2.4. BULGARİSTAN

*(Anayasa 1991 tarihlidir. 2007 yılına kadar birkaç kez değişiklik yapılmıştır. Toplam 169 maddeye ilave olarak geçici ve son hükümleri vardır.)*¹³

Madde 6.

(1) Bütün insanlar, hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar.

¹³ Bulgaristan Parlamentosu, "Constitution", Erişim: 26.11.2011, <http://www.parliament.bg/en/const>.

(2) Bütün vatandaşlar kanun önünde eşittir. Irk, milliyet ya da sosyal köken, etnik kimlik, **cinsiyet**, din, eğitim, fikir, siyasal bağlantı, kişisel veya sosyal statü ya da mülkiyet statüsü gerekçesiyle haklarda hiçbir ayrıcalık veya kısıtlama söz konusu olmayacaktır.

Madde 32.

(1) Vatandaşların özel hayatlarına dokunulamaz. Herkes kendi özel ya da **ail**e hayatına yönelik herhangi bir yasa dışı müdahaleye karşı ve kendi şeref, haysiyet ve itibarına yönelik tecavüzlere karşı koruma hakkına sahip olacaktır.

[...]

Madde 46.

(1) Evlilik, bir erkek ve bir **kadın** arasında özgür bir birlik olacaktır. Sadece medeni nikah yasalıdır.

(2) Eşler **evlilikte** ve **ailede** eşit hak ve yükümlülöklere sahiptir.

(3) **Evliliğin** biçimi, koşulları ile akdedilme ve sonlandırma usulleri, eşler arasındaki tüm özel ve maddi ilişkiler kanunla oluşturulur.

2.5. FİNLANDİYA

*(Toplam 131 maddeden oluşan 11 Temmuz 1999 tarihli olup 2007 yılına kadar çeşitli değişiklikler geçirmiştir.)*¹⁴

Madde 6. Eşitlik

(1) Herkes yasa önünde eşittir.

(2) Hiç kimseye, kabul edilebilir bir neden olmadan, **cinsiyet**, yaş, köken, dil, din, inanç, fikir, sağlık, engellilik veya kişiyi ilgilendiren başka bir nedenle diğer kişilerden farklı muamele edilmeyecektir.

(3) Çocuklara eşit ve bireyler olarak muamele edilir ve onlara, gelişim düzeylerine uygun bir seviyede, kendileri ile ilgili konuları etkilemeleri için izin verilecektir.

¹⁴ Finlex Veri Bankası , “The Constitution of Finland” Erişim: 27.10.2011, <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf>

(4) Toplumsal faaliyetler ve çalışma hayatında, özellikle ücret ve diğer istihdam koşullarının belirlenmesinde, bir yasada daha ayrıntılı olarak belirtilerek, **cinsiyetlerarası** eşitlik teşvik edilir.

2.6. FRANSA

(Toplam 89 madde ile 10 maddelik Çevre Şartı'ndan oluşan 4 Ekim 1958 tarihli Anayasa çeşitli tarihlerde değiştirilmiştir.)¹⁵

Madde 1.

Fransa, bölünmez, laik, demokratik sosyal bir Cumhuriyettir. Köken, ırk veya din ayrımı yapmaksızın, tüm vatandaşların yasa önünde eşitliğini garanti eder. Her inanca saygılıdır. İdari yapısı yerinden yönetim esasına dayanır.

Kadınlar ve erkeklerin seçimle gelinen görev ve mevkilerin yanı sıra mesleki konumlara ve sosyal sorumluluklara eşit şekilde erişebilmeleri, kanunla teşvik edilir.

Madde 3.

Ulusal egemenlik halka aittir, bunu temsilcileri aracılığıyla ve halkoylaması yoluyla kullanır.

Halkın hiçbir kesimi veya hiçbir fert egemenliğin kullanılmasını kendisine mal edemez.

Anayasada öngörülen koşullar dâhilinde, seçimler tek dereceli veya iki dereceli olabilir. Fakat, daima genel, eşit ve gizlidir.

Yasanın belirlediği koşullar çerçevesinde, reşit olan, medeni ve siyasi haklarını kullanabilen her iki **cinsiyet**ten Fransız vatandaşı seçmendir.

Madde 4

Siyasal parti ve siyasi gruplar oy vermenin tecellisine katkıda bulunurlar. Bunlar, serbestçe kurulu ve serbestçe faaliyette bulunurlar. Ulusal egemenlik ve demokrasi ilkelerine saygı göstermek zorundadırlar.

¹⁵ Fransa Millet Meclisi, "Constitution de la République française", Erişim: 25.10.2011, <http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/constitution.asp>

Şartları yasayla belirlenen, **1'inci maddenin ikinci fıkrasında belirlenen ilkenin** uygulanmasına da katkıda bulunurlar.

Farklı fikirlerin ifade edilebilmesi ve siyasal partilerin ve siyasal grupların Ulusun demokratik hayatına eşit şekilde katılabilmesi kanunlarla garanti edilir.

Madde 34.

Yasalar, aşağıda belirtilen konulara ilişkin kuralları belirler;

– Medeni haklar, kamusal özgürlüklerin kullanılması için vatandaşlara tanınan temel güvenceler; basın özgürlüğü, çeşitliliği ve bağımsızlığı; Milli savunma nedeniyle vatandaşların kişilik ve mallarına getirilen yükümlülükler;

– Tabiiyet, kişilerin hal ve ehliyetleri, **evlilik** rejimleri, veraset ve karşılıksız kazandırmalar;

2.7. İRLANDA

(Toplam 50 maddeden oluşan Anayasa 1937 tarihli olup 2004 yılına dek 27 kez değişiklik geçirmiştir.)¹⁶

Madde 9.

1.1) Anayasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte, Serbest İrlanda Devletinin vatandaşı olan herkes Anayasanın yürürlüğe girmesinden hemen önce İrlanda'nın vatandaşı olur.

2) İleride İrlandalı vatandaşlığının edinilmesi ve kaybedilmesi kanuna uygun olarak belirlenir.

3) Hiç kimse, kişinin **cinsiyeti** nedeniyle, İrlanda uyruğu ve vatandaşlığı dışında bırakılamaz.

2.1) Anayasanın diğer hükümlerinden bağımsız olarak, adaları ve denizleri de dâhil İrlanda adasında doğan, doğduğu zaman, İrlanda vatandaşı olan en az bir ebeveyne sahip olmayan bir kişi, kanun öngörmedikçe, İrlanda vatandaşlığı veya uyruğuna hak kazanmaz.

¹⁶ Adalet Bakanlığı, "İrlanda", **Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları** , Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara: Mayıs 2011, ss.286-316.

2) Bu bölüm, bu bölümün yürürlük tarihinden önce doğmuş olan kişiler için geçerli değildir.

3. Ulusa sadakat ve Devlete bağlılık tüm vatandaşların temel siyasi görevleridir.

Madde 16.

1.1) **Cinsiyet** ayrımı yapılmaksızın, 21 yaşına gelmiş ve Anayasa veya yasa hükümlerince ehliyetsiz veya yetersiz sayılmayan her vatandaş Temsilciler Meclisi üyeliğine seçilme yeterliğine sahiptir.

2) i) Bütün vatandaşlar ve

ii) Devlette kanunun belirlediği,

cinsiyet ayrımı yapılmaksızın, onsekiz yaşına gelmiş ve kanunun ehliyetsiz saymadığı ve Temsilciler Meclisi üyelerinin seçimini düzenleyen kanun hükümlerine uygun olan diğer kişiler Temsilciler Meclisi üyelerinin seçiminde oy kullanma hakkına sahiptir.

3) Cinsiyeti gerekçesiyle, herhangi bir vatandaşın Temsilciler Meclisine seçilme ehliyetini engelleyen veya aynı gerekçeyle herhangi bir vatandaşın Temsilciler Meclisi üyelerinin seçiminde oy kullanmasını engelleyen hiçbir kanun yapılamaz.

4) Hiçbir seçmen Temsilciler Meclisi için yapılan bir seçimde birden fazla oy kullanamaz ve oylama gizli oyla yapılır.

Madde 40.

1. Her vatandaş, insan olarak kanun önünde eşittir.

Bunu, Devletin kanunlarında yetenek, bedensel ve ahlaki ve toplumsal işlev farklılıklarına dikkat etmeyeceği şeklinde anlamamak gerekir.

2.1) Devlet tarafından soyluluk unvanı verilmez.

2) Hükümetin ön onayı dışında herhangi bir vatandaş herhangi bir soyluluk veya şeref unvanı kabul edemez.

3.1) Devlet kanunlarında vatandaşların kişi haklarına saygılı olmayı ve uygulanabildiği ölçüde, savunmayı ve korumayı güvence altına alır.

2) Devlet, özellikle, kanunları aracılığıyla, olabildiğince her vatandaşını haksız saldırılardan korur ve haksızlık yapıldığında her vatandaşın hayat, namus ve mülkiyet haklarını korur.

3) Devlet, **annenin** yaşama eşit hakkını dikkate alarak, doğmamış bebeğin yaşam hakkını tanır ve kanunlarında bu hakka saygı gösterilmesini ve yasalarla savunulmasını ve korunmasını güvence altına alır.

Bu fıkra Devletle başka bir devlet arasında seyahat özgürlüğünü kısıtlamaz.

Bu fıkra, kanunla konulmuş olan şartlara tabi olarak, Devlette, başka bir devlette kanunen erişilebilir hizmetlerle ilgili bilgiyi edinme ve sağlama özgürlüğünü kısıtlamaz.

4.1) Hiçbir vatandaş, kanun hükmü dışında, kişisel özgürlüklerinden mahrum bırakılamaz.

Madde 41. Aile

1.1) Devlet, aileyi, doğal ilk ve temel toplum birimi ve tüm müspet hukukun öncesinde ve üstünde, değiştirilemez ve daimi haklara sahip bir ahlaki kurum olarak tanır.

2) Devlet, bu nedenle, toplumsal düzenin gerekli bir temeli, Ulusun ve Devletin refahı için vazgeçilmezi olarak, yapısında ve otoritesinde **aileyi** korumayı garanti eder.

2.1) Devlet, özellikle ev içindeki hayatı ile **kadının** Devlete verdiği destek olmaksızın, kamu yararının elde edilemeyeceğini kabul eder.

2) Devlet, bu nedenle, **annelerin** evdeki görevlerini ihmal etmek pahasına ekonomik zaruri ihtiyaçlara mahkum olmamasını sağlamak için çaba gösterir.

3.1) Devlet, ailenin temelini oluşturan **evlilik** kurumunu ihtimamla gözetmek ve saldırılara karşı korumak için kendisini taahhüt altına sokar.

2) Yasa ile belirlenmiş bir mahkeme, sadece ve sadece şu konularda ikna olması durumunda **evliliği** bitirebilir:

i) Koyuşturmanın hazırlık aşamasında, eşler bir süre veya beş yıl içinde en az dört yıla varan süre birbirinden ayrı yaşamış olduklarında,

ii) Eşler arasında bir uzlaşma umudu olmadığı,

iii) Mahkemenin koşulları dikkate alınarak uygun gördüğü, eşler, birinin veya her ikisinin çocukları ve kanunun öngördüğü diğer kişi için mevcut veya temin edilecek ödenekler ve

iv) Ve ayrıca kanunda öngörülen diğer koşullar karşılanıyorsa.

3) Bir başka Devletin medeni kanununa göre **evliliği** sona erdirilmiş ancak şu an için, Anayasayla kurulan Hükümet ve Parlamentonun yetki alanındaki kanuna göre varlığını sürdüren geçerli bir **evliliği** olan hiç kimse, **evliliği** sona erdirilmiş diğer tarafın yaşadığı sürece bu yetki alanında geçerli bir **evlilik** sözleşmesi yapma ehliyetine sahip olamaz.

Madde 42. Eğitim

1. Devlet, çocuğun ilk ve tabii eğiticisinin **aile** olduğunu kabul eder ve ebeveynlerin, güçleri nispetinde, çocuklarına dini ve ahlaki, zihinsel, bedensel ve toplumsal eğitim sağlama devredilemez hak ve görevlerine saygıyı güvence altına alır.

2. Ebeveynler, bu eğitimi kendi evlerinde, özel okullarda veya Devlet tarafından tanınan veya kurulan okullarda sağlamakta özgürdürler.

3.1) Devlet, ebeveynleri, kendi vicdanlarını ve meşru tercihlerini ihlal ederek, Devlet tarafından kurulan okullara veya Devlet tarafından belirlenmiş herhangi bir tip okula göndermeye mecbur edemez.

2) Ancak, kamu yararının koruyucusu olarak Devlet, gerçek koşulları göz önünde tutarak, çocukların, zihinsel, ahlaki ve sosyal açıdan belirli bir asgari eğitim almalarını gerekli kılar.

4. Devlet, ücretsiz ilköğretimi öngörür, özel ve büyük kurumsal eğitim girişimlerine makul derecede yardım eder ve kamu yararı gerektirdiğinde, özellikle dini ve ahlaki eğitim almalarında, ebeveynlerin haklarını da gözeterek, diğer eğitim tesislerinde veya kurumlarında eğitim almalarını sağlar.

5. Ebeveynlerin çocuklarına karşı görevlerini yerine getirmede başarısız olduğu istisnai durumlarda, kamu yararının koruyucusu olarak Devlet, uygun araçlarla, her zaman çocuğun tabii ve sürekli haklarını gözeterek, ebeveynlerin yerini doldurmaya çaba gösterir.

Madde 45. Sosyal Politika Yönetim İlkeleri

Bu maddede belirtilen sosyal politika ilkeleri Parlamenteoya genel rehberlik içindir. Kanun yapmada bu ilkelerin uygulanması sadece Parlamenteonun bilgisi içindir ve Anayasa hükümlerinden herhangi biri uyarınca herhangi bir mahkeme tarafından tanınmaz.

1. Devlet adalet ve hayırseverliğin ulusal yaşamın tüm kurumlarına şekil verdiği bir toplumsal düzeni olabildiğince etkin olarak sağlayarak ve koruyarak tüm halkın refahını teşvik eder.

2. Devlet, politikasını özellikle şunları temin için yönlendirir:

i) İşleri vasıtasıyla vatandaşlarının (tamamı, kadın ve erkek eşit olarak, yeterli geçim vasıtasına sahip) ev ihtiyaçlarını makul olarak karşılayabilmesi.

ii) Toplumun maddi kaynaklarının sahipliği ve denetiminin özel bireyler ve çeşitli sınıflar arasında kamu yarına en iyi hizmet edecek şekilde dağıtılması.

iii) Serbest rekabet ilkesinin, genel kitlenin zararına, ana malların birkaç kişinin elinde toplanmasıyla sonuçlanacak şekilde gelişmesine izin verilmemesi.

iv) Kredinin kontrolüne ilişkin olarak, sürekli ve değişmez amaçla halkın bir bütün olarak refahı olduğu.

v) Topraklar üzerinde, ekonomik güven içinde koşullar elverdiğince çok sayıda ailenin yerleşik olması.

3. 1) Devlet, gerektiğinde, sanayi ve ticaret alanında özel girişime yardımcı olur.

2) Devlet özel teşebbüsün, mal üretim ve dağıtımında makul verimliliği sağlamak ve halkı insafsızca sömürülmekten korumak üzere yönetilmesini sağlamak için gayret gösterir.

4.1) Devlet, toplumun zayıf kesimlerinin ekonomik çıkarlarını özel olarak gözetmek ve gerektiğinde, güçsüzleri, dul, yetim ve yaşlıların desteklenmesine katkıda bulunmak için kendisini taahhüt altına sokar.

2) Devletin, **kadın** ve erkek, işçilerin sağlık ve kuvvetini güvence altına almak için çaba harcaması ve çok küçük yaştaki çocukların istismar edilmemesi ve vatandaşların, ekonomik ihtiyaçları nedeniyle, **cinsiyet**, yaş ya da güçlerine uygun olmayan ek işlere girmeye zorlanmaması.

2.8. İSPANYA

(Toplam 169 madde ile Ek ve Geçici hükümlerden oluşan Anayasa 1978 tarihlidir.)

Madde 14. (Kanun önünde eşitlik.)

İspanyollar kanunlar önünde eşittir ve hiçbir şekilde doğum, ırk, **cinsiyet**, din, fikir veya herhangi bir kişisel, toplumsal koşul veya durumdan dolayı ayrıma tabi tutulamazlar.

Madde 32. (Evlilik.)

1. Erkek ve **kadın** tam kanuni eşitlikle evlenme hakkına sahiptir.
2. Kanun **evlilik** şekillerini, girilmesi gereken yaşı ve bunun için gerekli ehliyeti, eşlerin hak ve ödevlerini, ayrılma ve sona erme sebeplerini ve bunların sonuçlarını düzenler.

Madde 35. (Çalışma, haklar ve ödevler.)

1. Tüm İspanyolların çalışma görevi ve işe girme, serbestçe meslek veya iş seçme, işinde ilerleme, kendisinin ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılaması için yeterli gelir hakkı vardır ve ayrıca **cinsiyetleri** nedeniyle hiçbir şekilde ayrımcılığa tabi tutulmazlar.
2. Kanun, bir İş Kanunu oluşturur.

Madde 39. (Ailenin ve çocukların korunması.)

1. Kamu makamları, ailenin sosyal, ekonomik ve hukuki korumasını sağlar.
2. Aynı şekilde, kamu makamları, soyuna ve **annelerin evlilik** durumuna bakılmaksızın, kanunlar önünde eşit olan çocukların tam korumasını sağlar. Kanun, babalık tetkikini sağlar.
3. Ebeveynler, **evlilikten** veya **evlilik** dışı olsun, çocuklarına, reşit oluncaya kadar ve kanunun geçerli olduğu diğer durumlarda her tür yardımı yapar.

4. Çocuklar, haklarını güvence altına alan uluslararası anlaşmaların sağladığı korumadan da yararlanır.

Madde 57. (Tahta geçiş.) (Asturias Prensiği.)

1. İspanya Tahtı, Majesteleri Juan Carlos I de Borbon'dan hanedanın meşru varisine geçer. Tahta geçiş, aşağıdaki öncelik sırasına göre, normal büyük evlat hakkını ve temsil etme hakkını izler: daha önceki nesil sonraki nesillerden önce gelir; aynı nesilde, daha yakın derecedeki daha uzak derecedekinin önüne geçer; aynı derece içinde, erkek **kadımdan** önce gelir; aynı cinsiyet için, daha yaşlı olan daha genç olandan önce gelir.

2.9. İSVEÇ

İsveç Anayasası dört yasanın toplamından oluşmaktadır. 1974 tarihli Yönetim Belgesi, 1810 tarihli Tahta Geçiş Yasası, 1949 tarihli Basın Özgürlüğü Yasası ve 1991 tarihli İfade Özgürlüğü Temel Yasası. Bunların yanı sıra 1974 tarihli Parlamento Yasası temel yasa olmasa da diğer yasaların üzerinde bir yer tutmaktadır.¹⁷

Yönetim Belgesi

Temel yasaların en önemlisi olup haklar ve özgürlükleri tanımlayarak İsveç'te siyasi yaşamın temel ilkelerini düzenlemektedir.

Bölüm 1. Yönetim Şeklinin Temel İlkeleri

Madde 2.

Kamu gücü, herkesin eşit değerine ve bireyin özgürlük ve onuruna saygı ile uygulanacaktır

[...]

Kamu kurumları toplumun tüm kesimlerinde demokrasi ideallerini yol gösterici ilkeler olarak teşvik edecek ve bireyin özel ve **ail** hayatını koruyacaktır.

Kamu kurumları toplumda herkes için eşitlik ve katılımın sağlanması fırsatını ve çocuk haklarının korunmasını teşvik edeceklerdir. Kamu kurumları, kişilerin **toplumsal**

¹⁷ İsveç Parlamentosu, "The Constitution", Erişim: 28.10.2011, http://www.riksdagen.se/templates/r_page___6357.aspx

cinsiyet, renk, ulusal veya etnik köken, dilsel veya dini bağlar, fonksiyonel engellilik, **cinsel yönelim**, yaş ya da bireyi etkileyen diğer bir durum gerekçesiyle ayrımcılıkla mücadele edecektir.

Bölüm 2. Temel haklar ve Özgürlükler

Madde 12. Hiçbir yasa ya da başka bir hüküm hiçbir kişiye, etnik köken, renk ya da diğer benzer koşullar nedeniyle ya da **cinsel yönelim**lerinden dolayı bir azınlık grubuna ait olduğu için, olumsuz bir muameleyi içeremez.

Madde 13. Hiçbir yasa ya da başka bir hüküm hiçbir kişiye, bu hüküm **kadınlar** ve erkekler arasında eşitliği teşvik etmek çabalarının bir parçasını oluşturmadıkça ya da zorunlu askerlik hizmeti veya eşdeğer diğer resmi görevler ile ilgili olmadığı sürece, **toplumsal cinsiyet** temelinde olumsuz muameleyi içeremez.

Basın Özgürlüğü Yasası

Bölüm 7. Basın özgürlüğünü ihlal

Madde 4. Bölüm 1'deki herkes için basın özgürlüğünün amacı dikkate alınarak, aşağıdaki fiiller basılı eserler yoluyla işlenmesi ve hukuk çerçevesinde cezalandırılabilir olması halinde basın özgürlüğüne karşı işlenen suçlar olarak sayılacaktır:

[...]

11. Bir kişinin bir nüfus grubu ya da bunun gibi diğer grup için ırk, renk, ulusal ya da etnik köken, dini inanç ya da **cinsel yönelim** imasıyla tehdit veya saygısızlık ifade ederek bir nüfus grubuna karşı galeyana getirmesi,

[...]

13. Eylemin duruma göre haklı gerekçesi olmadıkça bir kişinin **cinsel** şiddeti veya cebri görüntü yaymak amacıyla resimsel şekilde tasvir ederek yasadışı şiddet canlandırması,

1974 tarihli Parlamento Yasası

Komisyonlar arasında konuların dağılımı

Madde 6.

[...]

4.6.5. Medeni İşler Komitesi ile aşağıdaki alanlarla ilgili konuları hazırlar.

1. **Evlilik**, Ebeveynlik, Miras, Ticaret, Arazi ve İcra Yasaları ile ya da bu konular herhangi başka bir komitenin alanına düşmez ise bu yasaların hükümleriyle ilgili veya yerine geçen hukuki fiiller,

2. sigorta sözleşmesi yasası;
3. şirket ve dernek kanunu;
4. haksız fiiller yasası;
5. taşımacılık yasası
6. iflas yasası
7. tüketici politikası;
8. uluslararası özel hukuk;
9. genel özel hukuk niteliğindeki diğer konularda mevzuat;
10. konut politikası;
11. su hakları;
12. arazi geliştirme planlaması;
13. inşaat ve yapı;
14. fiziksel planlama;
15. kamulaştırma, mülkiyet birimleri ve kadastro oluşumu.

4.6.15.

İşgücü Piyasası Komisyonu aşağıdaki alanlarla ilgili konuları hazırlar.

1. işgücü piyasası politikası;
2. iş hukuku da dâhil olmak üzere çalışma hayatı politikası,
3. entegrasyon;
4. bu konuları hazırlamak herhangi başka bir komisyona düşmediği sürece, ayrımcılıkla mücadele için önlemler;
5. bu konular hazırlamak herhangi başka bir komisyonuna düşmediği sürece, **kadınlar** ve erkekler arasındaki eşitlik,.

Entegrasyon ve **toplumsal cinsiyet eşitliği** alanı ile işgücü piyasası ve çalışma hayatı harcama alanlarına düşen ödeneklerle ilgili konular İşgücü Piyasası Komisyonu tarafından hazırlanır.

Bütçe sürecinde kararlar

Madde 12.

Riksdag, bir kanun marifetiyle, devlet harcamalarının gider alanlarını ayırmaya karar verebilir.

[...]

Ek hüküm

Devlet harcamaları aşağıdaki harcama alanlarına havale edilecektir.

- 1.Yönetişim; 2. Ekonomi ve finansal yönetim; 3. Vergiler, gümrük ve uygulama; 4. Adalet; 5. Uluslararası işbirliği; 6. Savunma ve acil durum önlemleri; 7. Uluslararası kalkınma işbirliği; 8.Göç; 9. Sağlık ve tıbbi bakım, sosyal hizmetler; 10.Hasta ve engelliler için finansal güvenlik; 11. Yaşlılar için finansal güvenlik; 12. aileler ve çocuklar için finansal güvenlik; 13. Entegrasyon ve **toplumsal cinsiyet eşitliği**; 14. işgücü piyasası ve çalışma

hayatı; 15. Öğrencilere mali destek; 16. Eğitim ve akademik araştırma; 17 Kültür, medya, dini cemaatler, boş zaman etkinlikleri [...]

2.10. İSVİÇRE

(Nisan 1999 tarihli Anayasa 197 maddeden oluşmaktadır)¹⁸

Madde 8. Eşitlik

(1) Yasa önünde herkes eşittir.

(2) Hiç kimseye, kökeni, ırkı, **toplumsal cinsiyeti**, yaşı, dili, sosyal konumu, yaşam tarzı, dini, felsefi ya da siyasi inançları ya da bir bedensel veya zihinsel engeli nedeniyle ayrımcılık yapılamaz.

(3) **Kadınlar** ve erkekler eşit haklara sahiptir. Kanun özellikle ailede, eğitim sırasında ve işyerinde hukuki ve olgusal/gerçek eşitlik sağlar. Erkekler ve **kadınların** eşit değerinde iş için eşit ücrete hakkı vardır.

Madde 13. Kişisel gizliliğin korunması

(1) Herkes, kendi özel ve **aile** hayatına, ev, posta ve telekomünikasyon gizliliğine saygı hakkına sahiptir.

(2) Herkes, kişisel verilerin kötüye kullanılmasına karşı korunma hakkına sahiptir.

Madde 14. Evlenme ve aile kurma hakkı

Evlenme ve **aile** kurma hakları garanti altına alınmıştır.

Madde 59. Askerlik ve Alternatif hizmet

(1) Her İsviçreli erkek askerlik hizmetini yerine getirmek zorundadır. Tüzük alternatif bir hizmet sağlayacaktır.

(2) İsviçreli **kadın** için askerlik hizmeti gönüllüdür.

¹⁸ İsviçre Konfederasyonu Resmi Makamları, "Federal Constitution of the Swiss Confederation", Erişim: 28.10.2011, <http://www.admin.ch/ch/e/rs/1/101.en.pdf>.

(3 Ne askerlik hizmetini ne de alternatif hizmeti yerine getirmeyen İsviçreli erkek bir vergi borçlanır. Vergi Konfederasyon tarafından alınır, Kantonlar tarafından toplanır ve değerlendirilir.

[...]

Madde 61. Sivil Savunma

(1) Sivil savunma mevzuatı federal bir konudur; sivil savunmanın amacı silahlı çatışmaların sonuçlarına karşı kişilerin ve mülkiyetin korunmasıdır.

(2) Konfederasyon, felaketler ve acil durumlarda sivil savunma müdahalesine dair yasa yapacaktır.

(3) Konfederasyon sivil savunma hizmetini erkekler için zorunlu hale getirebilir, **kadınlar** için gönüllü olacaktır.

[...]

2.11. İTALYA

(Anayasa 1947 tarihli olup toplam 139 madde ile geçici ve son hükümlerden oluşmaktadır.)¹⁹

Madde 3.

Bütün vatandaşlar, **cinsiyet**, ırk, dil, din, siyasi görüş, kişisel ve sosyal şartlar açısından ayırım gözetmeksizin eşit sosyal derecededir ve kanun önünde eşittir.

Vatandaşların özgürlük ve eşitliğini fiilen sınırlayan, beşeri kişiliğinin tam gelişmesine ve bütün işçilerin ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal örgütlenmesine etkin katılımına engel oluşturan ekonomik ve sosyal nitelikteki engellerin kaldırılması Cumhuriyetin görevidir.

Madde 31.

Cumhuriyet, özellikle geniş **aileler** dikkate alınarak, ekonomik önlemler ve diğer hükümlerle **ailenin** oluşumuna ve görevlerini yerine getirmesine yardımcı olur.

¹⁹ Adalet Bakanlığı, "İtalya", **Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları**, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara: Mayıs 2011, ss. 323-345 ve İtalya Senatosu, "Constitution of the Italian Republic", Erişim: 28.10.2011, http://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf

Kanun, gerekli kurumları teşvik ederek, **anaları**, çocukları ve gençleri korur.

Madde 37.

Çalışan **kadınlar** da aynı haklara ve işin eşit olması durumunda, çalışan erkeğe verilen aynı ücreti alma hakkı vardır. Çalışma koşulları, **kadınların** aile içindeki esas rollerini yerine getirmelerine izin vermeli, **anne** ve çocuk için özel uygun koruma sağlamalıdır.

Kanun ücretli işgücü için asgari yaşı belirler.

Cumhuriyet küçüklerin çalışmasını özel hükümlerle korur ve onlara eşit işe, eşit ücret güvencesi verir.

Madde 48.

Erkek veya **kadın**, reşit olan her vatandaş oy kullanma hakkına sahiptir.

Oy kişisel, eşit, serbest ve gizlidir. Oy verme hakkını kullanmak bir yurttaşlık görevidir.

Kanun, yurt dışında ikamet eden vatandaşların oy hakkını kullanabilmeleri için şartları ve şekilleri ortaya koyar, bu hakkın kullanılmasını güvence altına alır. Parlamento seçimlerinde, yurtdışındaki İtalyanların oluşturduğu seçim bölgesi de oluşturulur; bu bölgenin milletvekili sayısı kanunun koyduğu kriterlere göre anayasa hükmüyle ortaya konur.

Medeni yetersizlik veya kesinleşmiş bir ceza hükmü veya kanunda gösterilen ahlaki şerefsizlik halleri dışında, oy verme hakkı sınırlandırılmaz.

Madde 51.

Her iki **cinsiyetten** vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara göre, devlet memuriyetinde ve seçim işlerinde eşit olarak görev alabilir. Bu amaçla, Cumhuriyet, **kadınlar** ve erkekler arasında eşit fırsatı teşvik etmek için özel önlemler alır.

Kanun, Cumhuriyet topraklarında ikamet etmeyen İtalyanlara, devlet memuriyeti ve seçimle gelinen görevleri elde etmede vatandaşlarla aynı hakları verir.

Kamusal görev için seçilen her kim olursa olsun, bu işin yapılması için gerekli zamanı kullanma ve daha önce sahip olduğu işi muhafaza etme hakkına sahiptir.

Madde 117.

Anayasaya uygun olarak, AB mevzuatı ve uluslararası yükümlülüklerden doğan kısıtlamalar çerçevesinde, kanun yapma yetkisi Devlete ve bölgelere aittir.

Aşağıdaki konularda kanun yapma yetkisi sadece Devlete aittir:

a) Dış politika ve Devletin uluslararası ilişkileri; Devlet ve Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler; sığınma hakkı ve AB vatandaşı olmayanların statüsü;

b) Göç;

c) Cumhuriyet ve dini mezhepler arasındaki ilişkiler;

d) Savunma ve silahlı kuvvetler; Devletin güvenliği; silah, mühimmat ve patlayıcılar;

e) Para birimi, tasarrufların korunması ve mali piyasalar; rekabetin korunması; döviz kuru sistemi; devlet vergi ve muhasebe sistemleri; mali kaynakların istikrarı;

f) Devlet organları ve ilgili seçim yasaları, devlet referandumları, Avrupa Parlamentosu seçimleri;

g) Devletin ve ulusal kamu kuruluşlarının idari teşkilatı;

h) Yerel yönetim polisi hariç, kamu düzeni ve güvenlik;

i) Vatandaşlık, medeni durum ve tescil büroları;

l) Yargı ve usul hukuku, medeni hukuk ve ceza hukuku, idari yargı sistemi;

m) Ülke toprakları içinde teminat altına alınacak medeni ve toplumsal yetkilendirmeye ilgili temel seviyede yardımların saptanması;

n) Eğitimle ilgili genel hükümler;

o) Sosyal güvenlik;

p) Seçim yasaları, komünlerin yönetim organları ve temel fonksiyonları, iller ve metropol kentler;

q) Gümrük, ulusal sınırların korunması ve uluslararası profilaksi (korunma);

r) Ağırlık ve ölçüler; standart zaman, devletin, bölgelerin ve yerel yönetimlerin verilerinin istatistiği ve bilgisayarlı koordinasyonu ve fikir eserleri;

s) Çevre, ekosistem ve kültürel mirasın korunması.

Aşağıdaki konularda ortak mevzuat geçerlidir:

Bölgelerin uluslararası ve AB ilişkileri, dış ticaret; işin korunması ve iş güvenliği; eğitim kurumlarının özerkliğine tabi olarak ve mesleki eğitim ve öğretim dışında, eğitim; meslekler; bilimsel ve teknolojik araştırma ve üretken sektörlere yönelik inovasyon (yenileşim) desteği; sağlığın korunması; beslenme; spor; afet yardımı; arazi kullanım planlaması; sivil liman ve havalimanları; büyük nakliye ve navigasyon (yolbul) ağları; haberleşme; ulusal üretim; enerji iletimi ve dağıtımı; tamamlayıcı ve destekleyici sosyal güvenlik; kamu hesaplarının uyumlaştırılması ve kamu maliyesi ve vergi sisteminin koordinasyonu; tanıtım ve kültürel faaliyetlerin organizasyonu dahil olmak üzere kültürel ve çevresel özelliklerin geliştirilmesi; mevduat bankaları, tarımsal bankalar, bölgesel kredi kuruluşları; bölgesel arazi ve tarım kredi kurumları. Ortak mevzuat kapsamındaki konularda, Devlet mevzuatında gösterilen temel esaslar dışında, kanun yapma yetkisi bölgelere aittir.

Bölgeler açıkça Devlet mevzuatı kapsamında olmayan tüm konularda kanun yapma yetkisine sahiptir.

Bölgeler ve Trent ve Bolzano özerk illeri, kendi sorumluluk alanlarında AB mevzuat hükümleri hazırlık sürecine katılmaktadır. İlaveten, Devlet kanununda belirlenen, bölgelerin ve özerk illerin sözleşmeleri yerine getirmemeleri halinde kullanılacak yardımcı kuvvetleri düzenleyen kurallara tabi olarak, uluslararası anlaşmalar ve AB tedbirlerine karşı sorumludurlar.

Bölgelere yetki devrine tabi özel mevzuat konularında düzenleme yapma yetkisi Devlete aittir. Diğer tüm konularda düzenleme yapma yetkisi bölgelere aittir. Komünler, iller ve metropol kentler olarak organizasyon ve buna atfedilen fonksiyonlarının uygulanmasında düzenleyici yetkilere sahiptir.

Bölgesel kanunlar **kadın** ve erkeklerin sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamda tam eşitliklerinin önündeki her türlü engeli kaldırır ve seçimle gelinen görevlere erkek ve **kadınlar** için eşit erişimi teşvik eder.

2.12. POLONYA

(Toplam 243 maddeden oluşan Anayasa 2 Nisan 1997 tarihlidir.)²⁰

Madde 18.

Bir erkek ve bir **kadın** birliği, hem de aile, **annelik** ve ebeveynlik olarak evlilik, Polonya Cumhuriyetinin koruması ve gözetimi altındadır.

Madde 33.

1. Polonya Cumhuriyetinde, **kadın** ve erkek, ailede, siyasal, sosyal ve ekonomik yaşamda eşit haklara sahiptir.

2. Erkek ve **kadınlar** özellikle eğitim, istihdam ve teşvik konusunda, eşit haklara sahiptir ve benzer değerde iş için eşit ücret, sosyal güvenlik, kamu görevi ve kamu paye ve nişanlarını alma hakları vardır.

Madde 68.

1. Herkes, sağlığının korunması hakkına sahiptir.

2. Maddi durumlarından bağımsız olarak, vatandaşların, kanunla, kamu fonlarından finanse edilen sağlık hizmetlerine eşit erişimi sağlanır. Bu hizmetlerin kapsamı ve sağlanma şartları yasayla düzenlenir.

3. Kamu makamları, çocuklar, hamile **kadınlar**, engelliler ve ileri yaştaki kişilere özel sağlık hizmeti sağlar.

4. Kamu makamları salgın hastalıklar ile mücadele eder ve çevrenin bozulmasının sağlığa olumsuz etkilerini önler.

5. Kamu makamları çocuklar ve gençler arasında, kültür fiziğinin gelişimine destek olur.

²⁰ Adalet Bakanlığı, "Polonya", **Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları**, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara: Mayıs 2011, ss. 391- 438 ve Polonya Parlamentosu, "The Constitution of the Republic of Poland of 2nd April, 1997", Erişim: 25.10.2011, <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>.

Madde 71.

1. Devlet, sosyal ve ekonomik politikasında, ailenin yararını gözetir. Zor maddi ve sosyal koşullar altındaki-özellikle de çok çocuklu veya tek ebeveynli-aileler kamu makamlarından özel yardım alma hakkına sahiptir.

2. Bir **anne**, doğumdan önce ve sonra, kamu makamlarından, yasada belirtilen ölçüde, özel yardım alma hakkına sahiptir.

Madde 233.

1. Sıkıyönetim ve olağanüstü hal zamanlarında kişilerin ve vatandaşların özgürlüklerini ve haklarını kısıtlama kapsamını belirleyen kanun, 30'uncu maddede (insan onuru), 34 ve 36'ncı maddede (vatandaşlık), 38'inci maddede (yaşamın korunması), 39 ve 40'inci maddeler ile 41'inci maddenin 4'üncü fıkrasında (insanca muamele), 42'nci maddede (cezaî ehliyeti olma), 45'inci maddede (mahkeme önüne çıkma), 47'nci maddede (kişi hakları), 53'üncü maddede (din ve vicdan), 63'üncü maddede (dilekçe) ve ayrıca 48 ve 72'nci maddede (aile ve çocuklar) belirtilen özgürlükler ve hakları sınırlamaz.

2. Sadece ırk, **toplumsal cinsiyet**, dil, inanç ya da inanç eksikliği, sosyal köken, soy ya da mülkiyet nedeniyle kişi ve vatandaş özgürlükleri ve haklarının sınırlandırılması yasaktır.

2.13. PORTEKİZ

(Toplam 296 maddeden oluşan Anayasanın yapımı 1976 yılına uzanmakta olup 2005 yılında esaslı değişiklikler yapılmıştır.)²¹

Madde 9. (Devletin temel görevleri)

Devletin temel görevleri şunlardır:

a) Ulusal bağımsızlığı güvence altına almak ve bunu geliştiren siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel koşulları oluşturmak;

²¹ Adalet Bakanlığı, "Portekiz", **Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları**, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara: Mayıs 2011, ss. 447-477.

b) Temel hak ve özgürlükleri ve hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik Devlet ilkesine saygıyı güvence altına almak;

c) Siyasi demokrasiyi savunmak, korumak ve ulusal sorunların çözümünde vatandaşların demokratik katılımını teşvik etmek;

d) Halkın refahını ve yaşam kalitesini ve Portekiz'liler arasında gerçek eşitliği ve ekonomik ve sosyal yapıların dönüşümü sayesinde, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevre haklarının etkin uygulamasını teşvik etmek.

e) Portekiz halkının kültürel mirasını korumak ve geliştirmek, doğayı ve çevreyi korumak, doğal kaynakları muhafaza etmek, şehir ve kırsalın uygun planlamasını temin etmek.

f) Eğitimi ve sürekli kişisel gelişimi sağlamak ve Portekiz dilinin kullanımını ve uluslararası yayılmasını teşvik etmek.

g) Azor Adaları ve Madeira Takım Adalarının uzak-çevresel yapısına özel dikkat göstererek, Portekiz topraklarının bütününde uyum içinde bir kalkınmayı teşvik etmek.

h) Erkekler ve **kadınlar** arasında eşitliği teşvik etmek.

Madde 58. (Çalışma hakkı)

1. Herkes çalışma hakkına sahiptir.

2. Çalışma hakkını güvence altına almak için, Devletin yükümlülükleri şunlardır:

a) Tam istihdam politikalarının uygulanması;

b) İş ve meslek seçiminde eşit fırsatlar ve **toplumsal cinsiyete** dayalı engellemeden, herhangi bir kadroya, işe veya mesleki kategoriye girmesini sınırlamadan kaçınmak için gerekli koşullar;

c) İşçiler için kültürel ve teknik eğitim ve mesleki gelişim.

Madde 59. (İşçi hakları)

1. Yaş, **cinsiyet**, ırk, vatandaşlık, köken, din ve siyasi ve ideolojik inançlarına bakılmaksızın, her işçi şu haklara sahiptir:

a) Eşit işe eşit ücret ilkesine uygun olarak ve geçimini sağlamaya yetecek şekilde, hacmi, yapısı ve niteliğine göre yaptığı işin karşılığının ödenmesi;

b) Çalışmanın, sosyal onurla uyumlu ve kişisel tatmin sağlayacak ve mesleki ve aile yaşamını bir arada götürmeyi mümkün kılacak şekilde örgütlenmesi;

c) Güvenli, hijyen ve sağlıklı koşullarda çalışmak;

d) Dinlenme ve boş zaman, iş gününün maksimum sınırı, haftalık dinlenme süresi ve periyodik ücretli tatiller;

e) İsteği dışında işsiz kaldığında maddi yardım;

f) İşle ilgili kaza veya meslek hastalığı mağduru olduğunda yardım ve adil tazminat;

2. Devlet, işçilerin hakkı olan çalışma, hizmet karşılığı ve dinlenmeyle ilgili koşulları sağlamak için özellikle şunları yapmakla yükümlüdür:

a) Özellikle işçilerin ihtiyaçları, geçinme maliyeti, üretim sektörlerinin geliştirdiği düzey, ekonomik ve mali istikrarın zorladığı şartlar ve kalkınma amaçlı sermaye birikimini dikkate alarak, asgari ücreti belirleme ve güncelleme.

b) Çalışma saatlerinde ulusal sınırlar belirleme;

c) Hamilelik ve doğum sonrası **kadınlar**, küçükler ve engelliler ve çalışma şartları özellikle ağır olan veya sağlıksız, zehirli veya tehlikeli ortamlarda çalışanlar için çalışmayla ilgili özel koruma;

d) Sosyal kuruluşlar ile işbirliği içerisinde, dinlenme ve tatil merkezlerinden oluşan bir ağın sistematik olarak geliştirilmesinin sağlanması;

Madde 68. (Babalık ve annelik)

1. Özellikle çocukların eğitiminde, çocuklarıyla ilişkilerinde yeri doldurulamaz rollerini yerine getirirken, **anneler** ve babalar, medeni hayata katılımları ve kendi mesleki tatminlerini güvencesiyle birlikte, toplum ve Devletin koruması hakkına sahiptir.

2. **Annelik** ve babalık toplumdaki saygın sosyal değerleri oluşturur.

3. **Kadınlar** gebelikleri sırasında ve doğum sonrasında özel bakım hakkına sahiptir ve **kadın** işçiler ücretlerinden veya ayrıcalıklarından herhangi bir kayıp olmaksızın yeterli izin süresi hakkına sahiptir.

4. Kanun **anne** ve babalara, çocukların yararına ve aile biriminin ihtiyaçları uyarınca, işten yeterli süre izin verilmesini düzenler.

Madde 109. (Vatandaşın siyasete katılımı)

Erkek ve **kadınların** siyasete doğrudan ve aktif katılımı, demokratik sistemin yerleşmesi için temel bir araçtır ve kanun hem medeni ve siyasi hakların kullanılmasında eşitlik hem de siyasi görevlere seçilmede **toplumsal cinsiyete**²² dayalı ayrımcılığın olmamasını teşvik eder.

2.14. ROMANYA

(1991 tarihli Anayasa toplam 156 maddeden oluşmaktadır.)²³

Halkın birliği ve vatandaşlar arasında eşitlik

Madde 4.

(1) Devletin temeli Romen halkının birliği ve vatandaşlarının dayanışması üzerinde inşa edilir.

(2) Romanya, ırk, milliyet, etnik köken, dil, din, **cinsiyet**, düşünce, siyasi bağlılık, mülk ya da toplumsal köken namına herhangi bir ayırım gözetmeksizin, bütün vatandaşların ortak ve bölünmez vatanıdır.

²² Portekiz Parlamentosu, "Constitution of the Portuguese Republic", Erişim: 27.10.2011, http://app.parlamento.pt/site_antigo/ingles/cons_leg/Constitution_VII_revisao_definitive.pdf

²³ Romanya Temsilciler Meclisi, "Constitution of Romania", Erişim: 28.10.2011, <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=371>

Madde 16. Hakların eşitliği

(1) Vatandaşlar, herhangi bir ayrıcalık veya ayrımcılık olmadan, yasa ve kamu otoriteleri önünde eşittir.

(2) Hiç kimse hukukun üstünde değildir.

(3) Kamu, sivil veya askeri pozisyonlara ya da makamlara erişim, Romen vatandaşı ve ikametgâhı Romanya'da olan kişilere, yasaya göre sağlanır. Romanya Devleti, bu tür pozisyon ve makamların işgali için **kadınlar** ve erkeklere eşit fırsatlar garanti edecektir.

(4) Romanya'nın Avrupa Birliği'ne katılımından sonra, kurucu yasanın koşullarına uyan Birlik vatandaşları yerel yönetim organlarına seçme ve seçilme hakkına sahiptir.

Madde 26. Kişisel ve aile hayatının gizliliği

(1) Kamu otoriteleri mahrem, **aile** ve özel yaşama saygı gösterir ve korurlar.

(2) Herhangi bir kişi, başkalarının hak ve özgürlüklerini, kamu düzeni veya ahlakını ihlal etmediği sürece kendi üzerinde serbestçe tasarrufta bulunmak hakkına sahiptir.

Madde 41. Emek ve emeğin sosyal korunması

(1) Çalışma hakkı kısıtlanamaz. Herkes, kendi meslek, ticaret veya uğraşı yanında iş yerini seçmekte özgürdür.

(2) Tüm çalışanlar, sosyal koruma önlemleri hakkına sahiptir. Bu önlemler çalışanların güvenlik ve sağlığına, **kadın** ve gençler için çalışma koşullarına, asgari brüt ücretin belirlenmesine, hafta sonları, ücretli izin, zor ve özel koşullar altında gerçekleştirilen çalışma yanında diğer belirli koşullara dairdir.

(3) Bir iş gününün normal süresi ortalama, en fazla sekiz saattir.

(4) **Kadınlar** erkeklerle eşit işe eşit ücret alacaktır.

(5) Toplu iş sözleşmesi hakkı ve toplu sözleşmelerin bağlayıcı gücü garanti altına alınacaktır.

Madde 48. Aile

(1) **Aile**, eşlerin serbest rızalarıyla **evlilikleri**, tam bir eşitlik yanı sıra ebeveynlerin çocuklarının yetiştirilmesi, eğitim ve öğretimlerinin sağlanması hakkı ve ödevi üzerine kuruludur.

(2) **Evlilik**, **evliliğin** sona ermesi ve iptali için şartlar kanunla kurulacaktır. Dini **evlilik** sadece medeni nikahtan sonra yapılabilir.

(3) **Evlilik** dışı doğan çocuklar, **evlilik** içinde doğmuş olanlarla kanun önünde eşittir.

2.15. TÜRKİYE

X. Kanun önünde eşitlik²⁴

MADDE 10- Herkes, dil, ırk, renk, **cinsiyet**, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

(Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) **Kadınlar** ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürllüer, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Hiçbir kişiye, **aileye**, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar. (*)

I. Temel hak ve hürriyetlerin niteliği

MADDE 12. Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

²⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi, “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası” Erişim: 28.10.2011, <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm>.

* 9/2/2008 tarihli ve 5735 sayılı Kanununun 1 inci maddesiyle; bu fıkra “bütün işlemlerinde” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında” ibaresi eklenmiş ve bu ibare Anayasa Mahkemesinin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 22/10/2008, 27032)

Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, **ailesine** ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.

A. Özel hayatın gizliliği

Madde 20. Herkes, özel hayatına ve **aile** hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve **aile** hayatının gizliliğine dokunulamaz. (Mülga cümle: 03/10/2001-4709/5 md.)

[...]

VIII. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti

MADDE 26. Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, (Ek ibareler: 3.10.2001-4709/9 md.) millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve **aile** hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

[...]

I. Ailenin korunması ve çocuk hakları (*)

MADDE 41. (Değişik: 3/10/2001-4709/17 md.) **Aile**, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, **ailenin** huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.

* Bu maddenin kenar başlığı, "I. Ailenin korunması" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, **ana** ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.

MADDE 42. Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.

Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

İlköğretim, **kız** ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

MADDE 50. Kimse, yaşına, **cinsiyetine** ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz.

Küçükler ve **kadınlar** ile bedenî ve ruhî yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.

Dinlenmek, çalışanların hakkıdır.

Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir.

C. Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları

MADDE 62. Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının **aile** birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.

MADDE 66- Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür.

Türk babanın veya Türk **ananın** çocuğu Türktür. (Mülga cümle: 3/10/2001-4709/23 md.)

Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.

Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.

Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.

2.16. YUNANİSTAN

(Anayasanın yapımı 1975 yılına uzanmaktadır. 1986, 2001 ve 2008 yıllarında esaslı değişiklikler yapılmıştır.)²⁵

Madde 4. Bireysel ve Sosyal Haklar

1. Bütün Yunanlılar yasalar önünde eşittir.

2. Yunanlı erkek ile Yunanlı **kadın** eşit haklara ve yükümlülöklere sahiptir.

3. Yasanın öngördüğü niteliklere sahip olanlar Yunan vatandaşdırlar. Bir kimse sadece kendi isteğiyle başka bir devletin vatandaşlığını kazanırsa veya başka bir devlette milli çıkarlara aykırı olarak görev alırsa, yasanın özel olarak öngördüğü koşullara ve yöntemlere uygun olarak Yunanistan vatandaşlığını kaybetmesine izin verilir.

4. Özel yasaların öngördüğü istisnalar dışında, kamu hizmetlerinde sadece Yunan vatandaşları istihdam edilirler.

²⁵ Turgay Cin ‘Yunanistan Anayasasında Temel Hak Ve Özgürlüklerin Korunması’, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 11, Sayı:2, 2009, (Türkçe çevirisi için YAZICI, S.: Yunanistan Anayasası, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005’e atıfla), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erişim: 27.10.2011, <http://www.sbe.deu.edu.tr/dergi/cilt11.say%C4%B12/11.2%20turgay%20cin.pdf> ve Yunan Parlamentosu, “The Constitution of Greece”, Erişim: 27.10.2011, <http://www.hellenicparliament.gr/en/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/>

5. Hiçbir ayırım gözetilmeksizin, Yunan vatandaşları, kamu giderlerine mali güçleri oranında katkıda bulunurlar.

6. Eli silah tutabilen her Yunanlı yasaların öngördüğü biçimde, yurt savunmasına katkıda bulunmak zorundadır.

7. Yunan vatandaşlarına soyluluk veya ayırt etme unvanları ne verilir ne de tanınır.

Madde 9. Konut Dokunulmazlığı, İkametgâhta Arama

1. Herkesin konutu dokunulmazdır. Bireyin özel ve **aile** yaşamına müdahale edilemez. Yasada öngörülen durumlar ve usuller dışında, yargı iktidarının temsilcilerinin hazır bulunmadığı konutta hiçbir arama yapılamaz.

2. Önceki hükmü ihlâl edenler, konut dokunulmazlığını ihlâl etmekten ve yetkilerini kötüye kullandıkları için cezalandırılırlar.

Mağdurların bütün zararlarını, yasada öngörüldüğü şekilde ödemekle yükümlüdürler.

Madde 21. Aile, Evlenme, Konutsuzlar

1. Millettin ve keza evliliğin, **analığın** ve çocukluğun korunmasının ve ilerlemesinin temeli olan aile, Devletin koruması altındadır.

2. Çok çocuklu aileler, savaş ve barış dönemi malûlü eski askerler, savaş kurbanları, dul ve yetimler, tedavisi imkânsız beden ve ruh hastalıklarından muzdarip olanlar, Devletin özel ilgisinden yararlanırlar.

3. Devlet, vatandaşların sağlığına özen gösterir ve gençlerin, yaşlıların, özürülülerin korunması ve muhtaç durumda olanların bakımı için özel tedbirler alır.

4. Konut sahibi olmayan ve yetersiz konuta sahip olanların konut edinmeleri, Devletin özel ilgi alanındadır.

5. Nüfus siyasetini belirlemek ve uygulamak ve gerekli bütün tedbirleri almak Devletin görevidir.

6. Özürlüler, kendi kendilerine yeterliliği, meslek sahibi olmalarını ve ülkenin sosyal, ekonomik ve siyasal hayatına katılmalarını sağlayacak tedbirlerden yararlanma hakkını haizdir.

Madde 22. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakkı

1. Çalışma bir haktır ve Devlet tarafından korunur; Devlet, bütün vatandaşların istihdamı için gerekli şartları yaratmaya çalışır, kırsal ve kentsel kesimlerde çalışan nüfusun manevi ve maddi kalkınması amacını izler.

Bütün çalışanlar, **cinsiyet** ve diğer ayrımlar olmaksızın, eşit değerde işe eşit ücret alma hakkını haizdirler.

2. Genel çalışma şartları yasayla belirlenir; bunlar, serbest görüşmelerle akdedilen toplu iş sözleşmeleriyle ve bunların sonuçsuz kalması halinde tahkim yoluyla belirlenecek kurullarla tamamlanır.

[...]

Madde 31.

En az beş yıldır Yunan vatandaşı olan, babası ya da **annesini** tarafından Yunan soyundan olan, kırk yaşını dolduran ve oy verme hakkına sahip bir kişi Cumhurbaşkanı seçilebilir.

Madde 93.

1. Mahkemeler, idari ve sivil ve ceza mahkemeleri olarak ayırt edilir ve özel kanunlarla düzenlenirler.

2. Bütün mahkemelerin her türlü oturumları, mahkemenin aleniliğinin iyi kullanımları için zararlı olacağına karar vermesi veya özel nedenlerin davacıların özel veya **aile** hayatının korunmasını gerektirmesi dışında, halka açıktır.

Madde 116.

2. **Kadınlar** ve erkekler arasında eşitliği teşvik etmek için pozitif önlemler alınması, **cinsiyete** dayalı ayrımcılık teşkil etmez. Devlet, özellikle de **kadınların** aleyhine, gerçekte var olan eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasına yönelik önlemleri alacaktır.

3. SONUÇ

Bu çalışmada ele alınan ülkelerin anayasaları farklı tarihsel, siyasal, sosyal ve kültürel koşullarda şekillenmekle birlikte hepsinin ‘eşitlik’le ilgili maddesinde, cinsiyet eşitliğine, kadın-erkek eşitliğine ya da cinsiyet ayrımcılığı yasağına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Bazı ülke anayasaları eşitlik maddesi dışında toplumsal hayatın farklı alanlarında kadın erkek eşitliğini vurgulamaları ile dikkat çekmektedir. Örneğin Avusturya Anayasası federasyon, eyaletler ve belediyelere bütçelemeye kadınlar ve erkeklerin eşit statülerini hedeflemek zorunluluğu getirirken, seçimlerle ilgili maddelerde kadınlar ve erkeklere ayrı vurgu yapmaktadır. Yine Belçika, İtalya, Romanya anayasalarında kadınlar ve erkeklerin seçimle getirilen görevler ve kamu görevlerine eşit şekilde erişebilmeleri vurgulanmaktadır.

Anayasaların özgün dillerinden kaynaklanabilecek farklılıklar saklı kalmak kaydıyla, İsveç, İsviçre, Polonya, Portekiz anayasalarında toplumsal cinsiyet (gender) kavramına vurgu yapılmaktadır.

Çalışmada anayasal hükümleri derlenen ülkelerin tümü Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’ne (CEDAW) taraf olup sözleşmeyi 1997 yılında onaylayan İsviçre haricinde hepsi 1980’li yıllarda onaylamışlardır. Sözleşmenin hukuki alanda tedbirler alma yükümlülüğünü düzenleyen 2. maddesinde²⁶ taraf devletlerin kadınlara karşı ayrımcılığın her biçimini yasaklayıp, her türlü vasıtayla ve hiç vakit kaybetmeden kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etme politikası izlemeyi kabul ederek bu amaçla aşağıdaki konularda taahhütte bulunacakları ifade edilmektedir:

a) Erkeklerin ve kadınların eşitliği prensibini henüz ulusal anayasalarına veya diğer ilgili mevzuatlarına içselleştirmemişler ise, bu prensibi içselleştirmeyi ve yasalar ve diğer uygun vasıtalarla bu prensibin pratik olarak uygulanmasını sağlamak;

b) Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı yasaklayan ve gerektiği takdirde yaptırımlar getiren gerekli mevzuatı çıkarmak ve diğer tedbirleri almak;

c) Kadınların haklarını erkeklerle eşit bir biçimde koruyacak hukuki mekanizmalar kurmak ve yetkili ulusal yargı yerleri ile diğer kamu kurumları vasıtasıyla her hangi bir ayrımcılık karşısında kadınların etkili bir biçimde korunmasını sağlamak;

²⁶ Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme”, Erişim: 28.10.2011, http://www.ksgm.gov.tr/uluslararasi_Belgeler.php

d) Kadınlara karşı ayrımcılık niteliğindeki bir eylem veya uygulamadan kaçınmak ve kamu kurum ve kuruluşların bu yükümlülüğe uygun davranmalarını sağlamak;

e) Her hangi bir kişi, kurum veya kuruluş tarafından kadınlara karşı ayrımcılık yapılmasını önlemek için gerekli her türlü tedbiri almak;

f) Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan mevcut yasaları, hukuki düzenlemeleri, gelenekleri ve uygulamaları değiştirmek veya kaldırmak için gerekli her türlü tedbiri almak;

g) Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan bütün ulusal ceza hükümleri kaldırmak;

Öte yandan, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınlarla ilgili konuların mevzuatta ve uygulamadaki durumunu belirleyebilmek için anayasaların yanı sıra eşitlik ve toplumsal cinsiyet temelinde ayrımcılık ile şiddetin önlenmesi mevzuatları ile ulusal eşitlik mekanizmalarının da dikkate alınması gerekmektedir.

Örneğin Finlandiya Anayasasında, doğrudan kadınlara gönderme yapan tek bir madde bulunmakla birlikte Finlandiya’da 1987 yılından bu yana Kadın Erkek Eşitliği Kanunu yürürlüktedir. Parlamentoda İstihdam ve Eşitlik Komisyonu toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili konulara bakmakta, Sağlık ve Sosyal İşler Bakanlığı bünyesinde Eşitlik Ombudsmanı, Eşitlik Kurulu yanı sıra Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Birimi görev yapmaktadır.

Benzer şekilde Romanya’da Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Kanunu 2002 yılından bu yana yürürlüktedir. Bulgaristan’da Ayrımcılığa Karşı Koruma Kanunu 2004 yılında yürürlüğe girmiştir. İspanya’da 2007 yılında Kadınlar ve Erkekler Arasında Eşitliğin Güvence Altına Alınması Hakkında bir kanun çıkarılmıştır²⁷.

Sonuç olarak, CEDAW’ın yükümlülüklerini yerine getirmek, kadın erkek eşitliğini toplumsal yaşamın her alanında hayata geçirebilmek yolunda her ülke kendi sosyal, siyasal, hukuki ve kültürel sürecini gerçekleştirmektedir.

²⁷ Politikada Kadın Uluslararası Bilgi Ağı, “New Gender Equality Law in Spain” Erişim: 28.10.2011, <http://www.iknowpolitics.org/node/1073>.

4. KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı, **Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları**, Adalet Bakanlığı

Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara: Mayıs 2011,

Almanca Dünya Anayasaları, “Änderungen des Bundes-Verfassungsgesetzes der Republik Österreich”, Erişim: 25.10.2011, <http://www.verfassungen.de/at/verfassung29-aeindex.htm>.

Bulgaristan Parlamentosu, “Constitution”, Erişim: 26.11.2011,

<http://www.parliament.bg/en/const>.

CİN, Turgay ‘Yunanistan Anayasasında Temel Hak Ve Özgürlüklerin Korunması’, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 11, Sayı:2, 2009, (Türkçe çevirisi için YAZICI, S.:Yunanistan Anayasası, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005’e atıfla), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erişim: 27.10.2011,

<http://www.sbe.deu.edu.tr/dergi/cilt11.say%C4%B12/11.2%20turgay%20cin.pdf>

Federal Avusturya Başbakanlık, “Federal Constitutional Law”, Erişim: 21.10.2011,

http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/ErV/ERV_1930_1/ERV_1930_1.pdf.

Finlex Veri Bankası, “The Constitution of Finland” Erişim:27.10.2011,

<http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf>

Fransa Millet Meclisi, “Constitution de la République française”, Erişim: 25.10.2011,

<http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/constitution.asp>

Güney Afrika Hükümeti, “Constitution of the Republic of South Africa, 1996” Erişim:

28.10.2011 <http://www.info.gov.za/documents/constitution/1996/96cons2.htm#8>.

İsveç Parlamentosu, ‘The Constitution’, Erişim: 28.10.2011,

http://www.riksdagen.se/templates/r_page___6357.aspx

İsviçre Konfederasyonu Resmi Makamları, “Federal Constitution of the Swiss

Confederation”, Erişim: 28.10.2011, <http://www.admin.ch/ch/e/rs/1/101.en.pdf>.

İtalya Senatosu, “Constitution of the Italian Republic”, Erişim: 28.10.2011,

http://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme”, Erişim: 28.10.2011,
http://www.ksgm.gov.tr/uluslararası_Belgeler.php.

Parlamentolararası Birlik, “Women in National Parliaments, Situation as of 31 August 2011”, Erişim: 28.10.2011, <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>

Politikada Kadın Uluslararası Bilgi Ağı, “New Gender Equality Law in Spain”, Erişim: 28.10.2011, <http://www.iknowpolitics.org/node/1073>

Polonya Parlamentosu, “The Constitution of the Republic of Poland of 2nd April, 1997”, Erişim: 25.10.2011, <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>.

Portekiz Parlamentosu, “Constitution of the Portuguese Republic”, Erişim: 27.10.2011, http://app.parlamento.pt/site_antigo/ingles/cons_leg/Constitution_VII_revisao_definitiva.pdf.

Romanya Temsilciler Meclisi, “Constitution of Romania”, Erişim: 28.10.2011, <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=371>

Türkiye Büyük Millet Meclisi, “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası”, Erişim: 28.10.2011, <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm>.

Uganda Cumhuriyeti Washington Büyükelçiliği, “Constitution of the Republic of Uganda, 1995”, Erişim:28.10.2011, http://www.ugandaembassy.com/Constitution_of_Uganda.pdf

VAN DER LEEST, Kristin, “Engendering Constitutions: Gender Equality Provisions in Selected Constitutions” Engendering Constitutions: Gender Equality Provisions in Selected Constitutions A Comparative Study accompanied with Case Studies in: Bosnia and Herzegovina, Kosovo, Montenegro, Serbia, Birleşmiş Milletler Kadınlar İçin Kalkınma Fonu, Erişim: 31.10.2011, <http://www.unifem.sk/uploads/doc/Constitutional%20publication%20Nov%2020071.pdf>.

Yunan Parlamentosu, “The Constitution of Greece”, Erişim: 27.10.2011, <http://www.hellenicparliament.gr/en/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/>

Değerli ARMER Kullanıcısı,

ARMER çalışmalarına göstermiş olduğunuz ilgi için teşekkür ederiz. Doğru, nesnel, tarafsız ve güvenilir bir şekilde hazırlanan ve zamanında sunulan çalışmalarımızla sizlere daha faydalı olabilmek için, aşağıda yer alan formu bizlere ulaştırmanız daha kaliteli çalışmalar sunmamıza katkı sağlayacaktır.

Saygılarımızla,

Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Bölümü'nde *Feride Eroğlu* tarafından hazırlanan “*Avrupa Ülkeleri Anayasalarında Toplumsal Cinsiyet ve Kadın-Erkek Eşitliği ile İlgili Düzenlemeler*” başlıklı çalışma hakkındaki değerlendirmem şu şekildedir:

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kanaatim Oluşmadı	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
Çalışma yeterli ve tatminkar					
Dili sade ve anlaşılır					
Aradığımı buldum					
Yararlandım					

Kendimizi geliştirmek ve sizlere daha iyi hizmet verebilmek için varsa lütfen diğer görüş ve önerilerinizi belirtiniz.

isim, tarih, imza